

NOAM CHOMSKY

**CUM
MERGE
LUMEA**

Editor ARTHUR NAIMAN
Interviuri de DAVID BARSAMIAN

Prefață la ediția românească de
PAUL GABRIEL SANDU și DIANA MĂRGĂRIT

Traducere din engleză de
PAUL GABRIEL SANDU

CURTEA VECHÉ

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CHOMSKY, NOAM

Cum merge lumea / Noam Chomsky ; interviuri de David Barsamian ; ed. Arthur Naiman ;

trad. de Paul Gabriel Sandu ; pref. de Paul Gabriel Sandu și Diana Mărgărit. -

București : Curtea Veche Publishing, 2020

Index

ISBN 978-606-44-0571-5

I. Barsamian, David

II. Naiman, Arthur (ed.)

III. Sandu, Paul Gabriel (trad. ; pref.)

IV. Mărgărit, Diana (pref.)

159.9

ISBN epub: 978-606-44-0572-2

ISBN mobi: 978-606-44-0573-9

Carte publicată și în ediție digitală

Redactor: Paul Gabriel Sandu

Corector: Elena Tătaru

Tehnoredactor: Irinel Niculae

CURTEA VECHE PUBLISHING

str. Aurel Vlaicu nr. 35, București, 020091

redacție: 0744 55 47 63

distribuție: 021 260 22 87, 021 222 25 36, 0744 36 97 21

fax: 021 223 16 88

redactie@curteaveche.ro

comenzi@curteaveche.ro

www.curteaveche.ro

NOAM CHOMSKY

How the World Works

Copyright © 1986–2011 by Noam Chomsky,

David Barsamian and Arthur Naiman

All rights reserved.

© CURTEA VECHE PUBLISHING, 2020

pentru prezenta ediție în limba română

CUPRINS

<i>Nota traducătorului</i>	6
Omul fără umbră și vocea fără ecou. O distopie reparată	7
Despre autor	17
Nota editorului	20
Ce vrea, de fapt, Unchiul Sam?	24
Cei puțini și prosperi, cei mulți și chinuiți de griji	120
Secrete, minciuni și democrație	198
Binele comun	298
<i>Indice</i>	449

CE VREA, DE FAPT, UNCHIUL SAM?

1. *What Uncle Sam Really Wants*, lucrare publicată inițial în 1992, retipărită de 15 ori în SUA și publicată în alte 11 țări. A fost tipărită, în total, în 244 000 de exemplare.

Obiectivele principale ale politicii externe americane	26
Protecția propriului teritoriu	26
Extrema liberală	28
Așa-numita „Zonă Extinsă”	31
Restaurarea ordinii tradiționale	33
Angajamentul nostru pentru democrație	38
Amenințarea unui exemplu de succes	41
Lumea tripolară	44
Devastare peste granițe	48
Politica noastră de bună vecinătate	48
Crucificarea El Salvadorului	53
Cum am dat o lecție Nicaragiei	59
Transformarea Guatemalei într-un câmp de luptă	66
Invadarea statului Panama	69
Inocularea Asiei de Sud-Est	75
Războiul din Golf	79
Mușamalizarea legăturii dintre „afacerea Contras” și „cazul Iran”	86
Perspectivile Europei de Est	88
Un bătaș de închiriat	92
Spălarea pe creier a propriilor cetățeni	97
Cum a funcționat Războiul Rece	97
Războiul (selectiv) împotriva drogurilor	101
Războiul este pace. Libertatea este sclavie. Ignoranța este putere	105
Socialismul – realitate și farsă	110
Mass-media	111
Viitorul	115
Lucrurile s-au schimbat	115
Ce este de făcut	117
Lupta continuă	119

Obiectivele principale ale politicii externe americane

Protecția propriului teritoriu

Relațiile dintre Statele Unite și alte țări datează, evident, de la începuturile istoriei americane, dar cel de Al Doilea Război Mondial a fost un moment de cumpănă în politica internațională, așa că merită să începem de acolo.

În timp ce majoritatea rivalilor noștri industriali erau fie grav afectați, fie complet distruși de război, Statele Unite au beneficiat enorm de acest conflict. Teritoriul nostru național nu a fost nicio dată sub asediu, iar industria americană și-a triplat producția.

Chiar și înainte de război, SUA au fost de departe cea mai industrializată națiune din lume – așa cum au fost de la începutul secolului trecut. La sfârșitul războiului însă, aveam realmente 50% din întreaga avuție a lumii și controlam pe deplin atât Pacificul, cât și Atlanticul. Niciodată în istorie nu s-a întâmplat ca o singură mare putere să aibă un control atât de mare asupra lumii.

Oamenii care aveau o influență determinantă asupra politicii americane erau foarte conștienți că Statele Unite vor ieși din cel de Al Doilea Război Mondial ca prima putere globală din istorie, astfel că au făcut planuri minuțioase încă din timpul războiului, și mai ales după încheierea lui, pentru a modela lumea postbelică

în funcție de propriile interese. De vreme ce societatea americană *este* o societate deschisă, putem decela planurile lor, care au fost, de altfel, expuse într-un mod fățiș.

Strategii americani – de la cei din Departamentul de Stat la cei din Consiliul pentru Relații Externe (un canal extrem de important prin care liderii din lumea afacerilor influențează politica externă) – au fost de acord că Statele Unite trebuie să își mențină poziția dominantă. Dar au existat o serie de opinii despre cum ar trebui făcut acest lucru.

Au existat poziții radicale susținute de adepții unei politici de mână forte, cum este cea prezentată în Memorandumul Consiliului de Securitate cu numărul 68 (1950). În acest document a fost elaborat punctul de vedere al secretarului de Stat, Dean Acheson, redactat de Paul Nitze (care este încă în viață, și a fost unul dintre negociatorii acordului² privind armele nucleare încheiat în timpul lui Reagan). Prin acest document se cerea elaborarea unei strategii de „roll-back”³ în privința Uniunii Sovietice, care „să conducă la prăbușirea URSS” și să permită negocierea unei înțelegeri avantajoase pentru noi „cu Uniunea Sovietică (un stat sau un număr de stare succesoare ale acesteia)”.

Politicile recomandate de acest memorandum ar fi necesitat, spuneau autorii, „sacrificii și disciplină” în Statele Unite – cu alte cuvinte, cheltuieli militare imense și tăieri bugetare în domeniul

2. Autorul face referire aici la Tratatul FNI (Forțe nucleare intermediare) semnat în 1987 între SUA și Rusia, care interzicea utilizarea unui tip de rachete balistice cu rază medie de acțiune. Sub pretextul că rușii ar fi dezvoltat rachete nucleare cu o rază de acțiune mai mare de 500 de kilometri, SUA s-au retras recent din acest acord, anunțul fiind făcut în 2018 de președintele american Donald Trump. (*N. trad.*)
3. În științele politice, strategia *roll-back* presupune forțarea unei schimbări radicale a politicii unui stat suveran, de obicei prin înlocuirea regimului aflat la putere. (*N. trad.*)

serviciilor sociale. Ar fi fost, de asemenea, necesară, depășirea „excesului de toleranță”, care permitea existența prea multor dezacorduri în sânul societății americane.

De fapt, aceste politici începeau deja să fie implementate. În 1949, spionajul american din Europa de Est fusese pus sub controlul unei rețele conduse de Reinhard Gehlen, care se aflase la conducerea serviciului militar de informații al naziștilor pe Frontul de Est. Această rețea, care avea ramificații până în America Latină, era o parte a alianței dintre SUA și naziștii germani, în care și-au găsit foarte repede locul mulți dintre cei mai răi criminali de război.

Operațiunile desfășurate în cadrul acestei rețele includeau alcătuirea unei „armate secrete” americano-naziste, care avea scopul de a susține grupările militare înființate de Hitler care mai activau încă în interiorul Uniunii Sovietice și Europei de Est în prima parte a anilor '50. (Acest lucru este cunoscut în SUA, însă este considerat lipsit de importanță – deși lucrurile ar sta cu totul altfel dacă situația s-ar inversa și dacă am descoperi, să zicem, că Uniunea Sovietică ar fi susținut grupări militare înființate de Hitler, care ar fi operat în Munții Stâncoși.)

Extrema liberală

Această politică de mână forte expusă în Memorandumul Consiliului de Securitate cu numărul 68 nu a rămas în niciun caz la stadiul unei discuții teoretice, ci a început să fie realmente implementată în mai multe privințe. Să ne îndreptăm însă acum atenția asupra celeilalte extreme, cea liberală. Reprezentantul cel mai important al acestei direcții a fost, fără îndoială, George Kennan, care s-a aflat la conducerea Departamentului de Stat până în 1950, când a fost înlocuit de Nitze – departamentul lui Kennan a fost, de altfel, responsabil pentru crearea rețelei lui Gehlen despre care am vorbit anterior.

Kennan a fost unul dintre cei mai inteligenți și lucizi strategii americani și o figură majoră în modelarea lumii postbelice. Scrierile lui sunt o ilustrare extrem de interesantă a poziției liberale. Un document asupra căruia merită să aruncăm o privire pentru a înțelege cum merg lucrurile în SUA este Studiul de Strategie Politică 23, redactat de Kennan pentru biroul de planificare al Departamentului de Stat în 1948. Iată câteva dintre ideile lui principale:

Avem aproximativ 50% din averea lumii, dar numai 6,3% din populația sa... În această situație, nu putem să nu devenim ținta invidiei și resentimentelor. Adevărata noastră sarcină în perioada următoare este aceea de a concepe un model de relații care să ne permită să menținem acest decalaj... Pentru a face acest lucru, va trebui să renunțăm la orice sentimentalism și să încetăm să mai visăm cu ochii deschiși. Atenția noastră va trebui să se concentreze mereu asupra obiectivelor noastre naționale imediate... Trebuie să încetăm să vorbim despre obiective vagi și... nerealiste, cum ar fi drepturile omului, îmbunătățirea standardelor de viață și democratizare. Nu este deloc departe ziua când va trebui să vorbim direct în termeni de putere. Cu cât vom fi mai puțin împovărați atunci de sloganuri idealiste, cu atât mai bine.

Documentul redactat de Kennan a fost, desigur, top-secret. Pentru a liniști publicul, a trebuit să fie trâmbițate „sloganurile idealiste” (așa cum se mai face încă în mod constant), dar aici strategii vorbeau unul cu celălalt.

Într-un briefing al ambasadorilor Statelor Unite din țările latinoamericane, din 1950, Kennan observa, într-o notă similară, că preocuparea majoră a politicii externe a SUA trebuie să fie „protecția materialelor noastre [adică ale Americii Latine] prime”. Trebuia, prin urmare, luptat împotriva unei erezii periculoase care, potrivit rapoartelor serviciilor de informații americane, se răspândea prin America Latină: „Ideea că guvernul are o responsabilitate directă pentru bunăstarea poporului.”

Strategii americani numeau această idee *comunism*, indiferent de viziunile politice ale celor care susțineau această „erezie”. Chiar dacă era vorba despre grupuri sprijinite de biserică, grupuri care promovau ideea ajutorului reciproc, ele erau considerate automat comuniste.

Acest lucru este dovedit și de declarațiile publice din acea vreme. De exemplu, un grup de studiu la nivel înalt din 1955 a declarat că amenințarea cea mai mare a puterilor comuniste (termen prin care erau vizate, de această dată, țările care puseseră comunismul în practică) este refuzul lor de a-și îndeplini rolul de tributar – adică acela de a „susține economiile industriale ale Vestului”.

În documentul menționat anterior, Kennan discută chiar și mijloacele pe care trebuie să le folosim împotriva adversarilor noștri care cad pradă acestei erezii:

Răspunsul final ar putea fi unul neplăcut, dar... nu ar trebui să ezităm să susținem măsuri de represiune ale guvernelor locale. Acest lucru nu este reprobabil, de vreme ce comuniștii sunt, în esență, trădători... Este mai bine să ai un regim autoritar la putere decât un guvern liberal, dacă acesta este indulgent, tolerant și infiltrat de comuniști.

Politicile de acest fel n-au început cu liberaliști postbelici de felul lui Kennan. Așa cum sublinia unul dintre secretarii de Stat ai lui Woodrow Wilson treizeci de ani mai devreme, sensul concret al Doctrinei Monroe⁴ este acela că „Statele Unite își urmăresc propriile

4. Doctrina Monroe este o doctrină a SUA potrivit căreia puterile europene nu mai au dreptul să colonizeze sau să se amestece în afacerile interne ale Americii de Sud și de Nord. Potrivit acesteia, Statele Unite ale Americii urmau să se proclame neutre în războaiele dintre puterile europene și coloniile lor. Dacă aceste războaie ar fi apărut totuși, SUA ar fi urmat să considere astfel de conflagrații niște acțiuni ostile la adresa lor. Președintele SUA, James Monroe, a fost primul care a prezentat public această doctrină în timpul celui de al șaptelea discurs anual asupra stării Uniunii ținut în fața Congresului SUA la data de 2 decembrie 1823. Proclamarea acestei doctrine este privită ca un punct de cotitură în dezvoltarea politicii externe americane. (N. trad.)

interese. Integritatea celorlalte națiuni de pe cele două continente americane nu este un scop în sine”. Wilson, marele apostol al autodeterminării, a fost de acord că argumentul este imbatabil, deși ar fi o dovadă de „lipsă de tact politic” să fie prezentat public.

De altfel, Wilson chiar a acționat în virtutea acestui principiu, printre altele, atunci când a invadat Haiti și Republica Dominicană, țări în care soldații americani au ucis și distrus totul, au demolat sistemul politic și au predat apoi controlul corporațiilor americane, pregătind terenul pentru dictaturile corupte și brutale care au urmat.

Așa-numita „Zonă Extinsă”

În timpul celui de Al Doilea Război Mondial, grupuri de lucru ale Departamentului de Stat și ale Consiliului pentru Relații Externe au pus la cale un plan de reconfigurare a lumii postbelice, formulând pentru prima oară conceptul de „Zonă Extinsă”, care ar fi urmat să fie subordonată nevoilor economiei americane.

Zona Extinsă urma să includă emisfera vestică, Europa de Vest, Orientul Îndepărtat, fostul Imperiu Britanic (aflat oricum în disoluție), resursele energetice imense ale Orientului Mijlociu (care treceau acum sub controlul nostru, fiind smulse din mâinile rivalilor noștri francezi și englezi), restul Lumii a Treia și, pe cât posibil, întreaga planetă. Aceste planuri au fost implementate în măsura posibilităților de care au dispus SUA după încheierea războiului.

Fiecare parte a noii ordini mondiale a primit un rol bine determinat. Țările industriale urmau să fie ghidate de „marile ateliere” – Germania și Japonia – care și-au demonstrat măiestria în timpul războiului și acum ar fi urmat să lucreze sub atenta supraveghere a SUA.

Lumea a Treia trebuia „să își îndeplinească funcția majoră de sursă a materiilor prime și de piață de desfacere” pentru societățile capitaliste industriale, cum arăta o notă a Departamentului de Stat

din 1949. Ea avea să fie „exploatăată” (pentru a folosi termenul lui Kennan) în vederea reconstrucției Europei și Japoniei. (Referințele din documentul menționat sunt în special la Asia de Sud-Est și Africa, dar ele au un caracter general.)

Kennan a sugerat chiar că Europa ar putea fi revigorată psihologic de ideea „exploatării” Africii. Bineînțeles, nimeni n-a sugerat că Africa ar trebui să exploateze Europa pentru propria reconstrucție, și poate, de asemenea, pentru îmbunătățirea stării sale de spirit. Atari documente declassificate sunt citite doar de cercetătorii din mediul academic, care aparent nu găsesc nimic ciudat sau jignitor în toate acestea.

Războiul din Vietnam a fost rezultatul încercării SUA de a se asigura că țara își va îndeplini rolul de tributar. Naționaliștii vietnamezi nu au vrut să accepte acest lucru, așa că a trebuit să fie anihilați. Nu forța lor militară era în sine o amenințare, ci faptul că, păstrându-și independența prin raport cu SUA, ar fi putut crea un precedent periculos, devenind un exemplu pentru toate națiunile din regiune.

Guvernul Statelor Unite trebuia să joace două roluri majore pentru impunerea acestei noi ordini mondiale. În primul rând, trebuia să securizeze domeniile îndepărtate ale Zonei Extinse. Acest lucru presupunea un joc de intimidare, care să ofere garanția că nu va exista nimeni care să dea peste cap aceste planuri – de altfel, aceasta este și una dintre cauzele cursei nebune pentru înarmarea nucleară. Cel de al doilea rol al guvernului era acela de a susține cu fonduri publice industria tehnologiilor sofisticate. Din diverse motive, metoda adoptată a fost, în mare parte, creșterea cheltuielilor militare.

Comerțul liber este bun pentru departamentele economice și editoriale de ziar, dar nimeni din lumea corporatistă sau din guvern nu ia ideea asta în serios. Sectoarele economiei americane capabile să concureze la nivel internațional sunt în primul rând cele subvenționate de stat: agricultura care presupune fluxuri masive de

capital (supranumită și *agrobusiness*), industria high-tech, cea a farmaceuticelor, industria biotehnologiei etc.

Același lucru este valabil și în cazul altor societăți industriale. Guvernul Statelor Unite susține din fonduri publice dezvoltarea și cercetarea și oferă, în mare parte prin armată, o piață garantată de stat pentru producerea de deșeuri. Dacă ceva este comercializabil, sectorul privat va ajunge să se ocupe de zona respectivă. Sistemul de subvenții de stat și profitul privat sunt ceea ce se numește *pieță liberă*.

Restaurarea ordinii tradiționale

Strategii americani din perioada postbelică au înțeles de la bun început că era vital pentru corporațiile americane ca restul țărilor vestice puternic industrializate să înceapă reconstrucția pentru a putea importa bunuri produse în SUA și pentru a oferi oportunități de investiții. (Consider Japonia ca făcând parte din Occident, urmând convenția sud-africană potrivit căreia japonezii trebuie priviți drept „albi onorifici“.) Era însă de o importanță capitală ca aceste societăți să fie reconstruite într-un mod cu totul aparte.

Ordinea tradițională de dreapta trebuia să fie restabilită, domeniul afacerilor trebuia să își redobândească rolul central în societate; clasa muncitoare urma să fie divizată și slăbită, iar povara reconstrucției avea să cadă integral pe umerii muncitorilor și ai celor săraci.

Principalul obstacol care a stat în calea acestui proiect a fost rezistența antifascistă, așa că am reprimat-o peste tot în lume, instalând adesea fasciști și colaboratori naziști în locul ei. În unele situații, acest lucru a necesitat violență extremă, dar în altele schimbarea de regim a fost făcută prin măsuri mai blânde, cum ar fi manipularea alegerilor și refuzul de a mai trimite ajutor populațiilor care se aflau într-o nevoie disperată de hrană. (Acest lucru ar trebui să

fie discutat în capitolul întâi al oricărei cărți oneste de istorie despre perioada de după război, dar este, de fapt, rareori discutat.)

Modelul prezentat mai sus a fost stabilit în 1942, când președintele Roosevelt a numit un amiral francez, Jean Darlan, în funcția de guvernator general al întregii Africi de Nord aflate sub dominație franceză. Darlan a fost un colaborator de frunte al naziștilor și autor al legilor antisemite promulgate de guvernul de la Vichy (regimul-marionetă al naziștilor din Franța).

Dar mult mai important a fost faptul că, urmând sfatul lui Churchill, în prima zonă eliberată a Europei, sudul Italiei, SUA au impus o dictatură de dreapta condusă de un erou de război fascist, mareșalul Badoglio, și de regele Victor Emanuel al III-lea, care a fost și el un colaborator al regimului. Strategii americani au recunoscut că în Europa „amenințarea” nu era agresiunea sovietică (pe care analiștii serioși, precum Dwight Eisenhower, nu au anticipat-o), ci mai degrabă rezistența antifascistă cu idealurile ei democratice radicale, pe de o parte, dar și puterea și atracția politică exercitate de partidele comuniste locale. Pentru a preveni un colaps economic și pentru a reconstrui economiile capitaliste ale statelor din Europa de Vest, SUA au instituit Planul Marshall (prin care Europa a primit mai mult de 12 miliarde de dolari în împrumuturi și granturi între 1948 și 1951, fonduri utilizate pentru a achiziționa o treime din exporturile americane către Europa în anul de vârf 1949).

În Italia, o mișcare pornită de muncitori și țărani, condusă de partidul comunist, a ținut piept, în timpul războiului, unei armate germane alcătuite din șase divizii și a eliberat nordul Italiei. Pe măsură ce forțele americane au avansat în Italia, au dispersat această rezistență antifascistă și au restabilit structura de bază a regimului fascist aflat la putere înaintea războiului.

Italia a fost una dintre principalele ținte ale manipulărilor subversive ale CIA încă de la înființarea agenției. CIA a fost preocupată de

faptul că în cadrul alegerilor cruciale din Italia, organizate în 1948, comuniștii au câștigat puterea în mod legal. Pentru a-și atinge scopul, CIA a apelat la o serie întreagă de măsuri, inclusiv la restaurarea poliției fasciste, ruperea sindicatelor și suspendarea ajutoarelor. Dar nu era clar dacă partidul comunist putea fi înfrânt.

Primul memorandum al Consiliului Național de Securitate, NSC 1 (1948), enumera o serie de acțiuni pe care SUA le-ar fi luat dacă partidul comunist avea să câștige alegerile. Una dintre strategii presupunea intervenția armată, prin intermediul unui ajutor militar pentru operațiunile clandestine din Italia.

Unii, în special George Kennan, au susținut acțiunea militară înainte de alegeri, pentru că n-au vrut să își asume niciun risc. Dar alții l-au convins că scopul putea fi atins prin măsuri subversive, ceea ce s-a dovedit corect.

În Grecia, trupele britanice au intrat după retragerea naziștilor. Au impus un regim corupt care a provocat o nouă mișcare de rezistență, iar Marea Britanie, în declinul său postbelic, nu a putut să își impună controlul. În 1947, Statele Unite au decis să intervină, întreținând un război criminal care a dus la aproximativ 160 000 de decese.

Acest război a fost completat de tortură, exil politic pentru zeci de mii de greci, „tabere de reeducare” pentru alți zeci de mii de greci și distrugerea sindicatelor și a oricărei posibilități de politică independentă.

În urma acestui conflict sângeros, Grecia a fost pusă pe tavă investitorilor americani și oamenilor de afaceri locali, în timp ce o mare parte a populației a trebuit să emigreze pentru a supraviețui. Beneficiarii acestei stări de fapt au fost colaboratorii naziști, în timp ce primele victime au fost muncitorii și țăranii care au făcut parte din mișcarea de rezistență antinazistă condusă de comuniști.

Succesul cu care am reușit să apărăm Grecia împotriva propriei populații a fost modelul Războiului din Vietnam – după cum a